

Bahâîlerin Kullandığı Felsefi ve Dini Argümanlar

Religious and Philosophical Foundations of Baha'ism

ÖZET

1844 yılında ortaya çıkan Mirza Ali Muhammed önce mehdîye açılan bir kapı ardından mehdî son olarak yeni bir şeriatla gelen peygamber olduğunu iddia etmiştir. 1863 yılında ise Mirza Hüseyin Ali beklenen kişinin kendisi olduğunu söylemiş ve Tanrının kendisine “Kitab-ı Akdes” adında bir kitap verdiğini iddia etmiştir. Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali iddialarını güçlendirmek ve taraftar kazanabilmek için tarihte daha önce dile getirilmiş bazı felsefi ve dini tecrübelerden yararlanmışlardır. İran gelenekleri, Batını grupların zaman anlayışları ve te’vil yöntemleri, Fazlullah Hurufî’nin harf ve sayılarla olan diyalogu, Hristiyan dünyasının aşına olduğu milenyum öğretisi, İslam dünyasında yaygın olan “bâb” anlayışı ve mehdî beklentisi Bahâîliğin oluşumuna yön veren etkenlerden bazıları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şia, Şeyhîlik, Bâbilik, Bahâîlik, Kitab-ı Akdes

ABSTRACT

Mirza Ali Muhammad, who emerged in 1844, first claimed that he was a door opening to the Mahdî, then the Mahdî, and finally the prophet who came with a new sharia. In 1863, Mirza Hussein Ali said that he was the awaited person and claimed that God had given him a book called the “Kitab-ı Aqdas”. Mirza Ali Muhammad and Mirza Hussein Ali used some philosophical and religious experiences that had been previously expressed in history in order to strengthen their claims and gain supporters. Iranian traditions, the understanding of time and interpretation methods of Batini groups, Fazlullah Hurufî’s dialogue with letters and numbers, the millennium doctrine familiar to the Christian world, the understanding of the “bab” widespread in the Islamic world and the expectation of the Mahdi were some of the factors that shaped the formation of Bahá’ism

Keywords: Shia, Shaikhism, Babism, Bahaism, Kitab-ı Aqdas

GİRİŞ

Tarihte ortaya çıkan her grubun salt kendi düşüncelerini oluşturduklarını ya da sadece kendi fikirleri üzerine ideolojilerini kurduklarını söylemek pek mümkün değildir. Örneğin Kur’an’da yer alan yemin kalıplarının cahiliye Arapları tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Dindi, 2014, s. 247). Kur’an-ı Kerim’in inmeye başladığı Kadir Gecesi ve Kadir Gecesi’nin bulunduğu ramazan ayı cahiliye Arapları tarafından kutsal kabul edilmiştir. Bu sebeple müşrikler Kur’an-ı Kerim’in niçin ramazan ayında inmeye başladığına dair bir eleştiride bulunmamıştır (Ayhan, 2017, s. 320). Yukarıda verilen örneklerden anlaşılacağı üzere ilahi bir din olan İslam, hitap ettiği Arap toplumunun kültüründen birçok iz taşımaktadır. Bu durum sosyal oluşumların doğası gereği var olmak zorundadır. Bahâîler de tarihten bağımsız salt kendi düşüncelerini inananlarına sunmamıştır. Öğretilerinde, ibadet formlarında, inanç esaslarında tarihte kendine yer edinmeyi başarmış bazı dini ya da felsefi yaklaşımların izlerini sürmek mümkündür.

Bahâîlerin kullandığı dini motiflerin başında mehdî beklentisi gelmektedir. Mehdîlik asırlar boyunca suiistimal edilmiş ve tarih, adlarını burada sayamayacağımız kadar çok mehdî ile dolmuştur. Fikirlerini meşru bir zemine oturtmak isteyen kimi kişiler kendilerine mehdîlikten pay biçerek fikirlerinin toplum nezdinde kabul görmesini arzulamıştır. Mehdîlik iddiası adı altında yapılan bu iktidar mücadeleleri neticesinde binlerce insan hayatını kaybederek tarihin tozlu sayfaları arasında yerlerini almışlardır. Emevî ve Abbasiler dönemlerinde Hz. Peygamberin soyundan gelen kişiler baskı politikası ile karşılaşmış, baskılar kimi zaman siyasetten el çektirmeden öte geçerek muhalifleri öldürmeye kadar varmıştır. Bu dönemde bazı gruplar çektikleri sıkıntılar nedeniyle mehdî beklentisine girmiştir. Mehdî beklentisi zulüm gören her toplumda var olmuştur. Toplumlar şiddete maruz kalıp bu şiddeti engelleyemediklerinde ilerde gelecek ve kendilerini bu durumdan kurtaracak kişiyi zihinlerinde tasavvur edip onun gelişini beklemişlerdir (Fırlalı, 1986, s. 275; İlhan, 1993, s. 13).

İslam tarihinde hakkında mehdî teriminin kullanıldığı ilk kişi Muhammed b. Hanefiyye olmuştur. İbn Hanefiyye 81/700’de vefat ettiğinde onun mehdî olduğuna inanan bazı kimseler İbn Hanefiyye’nin ölmediğini, yanında kırk adamla birlikte Radva Dağında ikamet ettiğini, sağında bir aslanın sol tarafında ise bir kaplanın hurûc edeceği zamana kadar İbn Hanefiyye’yi koruduğunu iddia etmektedir (Çınar, 2016, s. 50; İlhan, 1993, s. 78). Şüphesiz mehdî beklentisi İslam’ın özüne aykırı bir inançtır. Mehdî fikri İslam coğrafyasını daha fazla bölmüş, Bahâîlik gibi

¹ Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, İslam Mezhepleri Tarihi, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0002-7732-2011

Bilal Akpınar¹

How to Cite This Article

Akpınar, B. (2024). “Bahâîlerin Kullandığı Felsefi ve Dini Argümanlar” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:12; pp:2393-2403. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14569476>

Arrival: 26 November 2024
Published: 30 December 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

bir grup bu fikirden ilham alarak oluşumunu tamamlamıştır (İlhan, 1993, s. 181). Mehdî beklentisi Müslüman ülkelerdeki sömürge yönetimlerince sürekli kullanılmış Müslümanların gelişip güçlenmesini istemeyen karanlık ellere sürekli hizmet etmiştir. Mehdî fikri kullanılarak Müslüman ülkelerde sürekli fitne çıkartılarak ülkelerin istikrarı engellenmeye çalışılmıştır.

Mehdî pasifleşmiş dünya hayatının veya tembelliğin dini adı olmaktan ileriye hiçbir zaman geçmemiştir. İnsanları çalışıp azmetmekten alıkoyan bir inancın İslam ile bağdaştığını söylemek mümkün değildir. Kur'an'da yer alan *"Hiçbir günahkâr başka birinin günah yükünü yüklenmez"* (Fâtır 35/18) ve *"İnsan için ancak çalıştığına karşılığı vardır"* (Necm 53/39) ayetlerinde insanların hayata bakışının nasıl olması gerektiğine dair kesin ifadeler yer almaktadır.

Özellikle Şîa tarafından Hz. Ali'nin faziletine ve mehdîliğe dair yoğun bir hadis külliyyatı oluşturulmaya çalışılmış, iş peygamber adına yalan haber uydurmaya kadar varmıştır (Kandemir, 2017, s. 32). Mehdînin hangi kabileden olacağından tutun da adına ve hatta fiziksel özelliklerine varıncaya kadar betimleyen hadisleri bu külliyyatta görmemiz mümkündür. Mehdî hadislerinin sıhhati asırlar boyunca tartışılmış ve bu tartışma günümüzde de devam etmektedir. Ehl-i sünnet ile İslam'ı aynileştiren kimi kanaat önderleri mehdî fikrine inanmayan genç beyinlere ehl-i sünnetin dışında fakat İslam'ın içinde bir yaşam hakkı sunmayarak mehdîliği bir inanç esası haline dönüştürmüşlerdir.

Mehdî veya mesih olma iddialarıyla isimlerine sıkça rastladığımız Hasan Mezarıcı, İskender Evrenesoğlu, Adnan Oktar ve son olarak Fethullah Gülen gibi isimler İslam'a fazlaca zarar vermiştir. Söz konusu şahıslar sahih İslam akaidinden uzaklaşmış ve dini alt yapısı olmayan çoğu kişiyi kendi emelleri doğrultusunda kullanmışlardır. 15 Temmuz 2016'da yapılan kanlı darbe girişimi sahih bir İslam anlayışının ve devlet eli ile verilen din eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Dini bir altyapıya sahip olmayan insanların bu tür oluşumların ardından gittikleri su götürmez bir gerçektir. Bu nedenle mehdîlikten hareketle ortaya çıkan Bahâîliğin mehdîlik fikri ile ne denli ilişkisinin olduğu ve hangi dini ya da felsefi argümanlarla fikirlerini temellendirdiğini ortaya koymak büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızda ilk olarak Bahâî kaynaklarına müracaat edilmiş, eserlerin kaleme alındığı coğrafya ve o coğrafyada yaygın olan din algıları birlikte düşünülmeye çalışılmıştır. Bahâîliği gâliyyeden bir fırka olarak gören müelliflerin eserleri ile Bahâî müelliflerin yazdıkları eserler birlikte okunmuş ve aralarında hak-batıl hükmü vermeden tasvirî bir yöntemle olaylar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bâbilik ve Bahâîlik fırkaları klasik kaynaklarda zikredilen Bâtınî grupların özelliklerini taşımaktadır. Mirza Ali Muhammed'e kadar mehdî bekleminin gerekliliği altında yeni bir şeriatın elzem olduğu fikri Bahâîlerce sürekli olarak vurgulanmıştır. Çalışmamızda Bahâî tarihine veya mehdî beklentisinin tarihsel kökenlerine inmeden Bahâîlerin mehdîliğe ve nebiliğe dair ileri sürdükleri deliller incelenecektir. Mehdî fikrinden ne derece yararlandıklarını ortaya koyarken Bahâî tarihini aktarmak konumuzun sınırlarını aşacaktır. Bu nedenle Bahâî tarihi ve Mehdî fikrinin tarih sahnesine ne zaman çıktığı aktarılmadan salt Bahâîlerin mehdîliğe ve nebiliğe dair kendi eserlerinde aktardıkları deliller üzerinde durulacaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bahâîler Tarafından Kaleme Alınan Kaynaklar

1. Kitab-ı Akdes Mirza Hüseyin Ali tarafından kaleme alınmıştır. İçeriği nedeniyle Bahauallah'ın Akka sürgününde yazmış olabileceği ifade edilmektedir. Bahauallah Kitab-ı Akdes'in vahiy mahsulü olduğunu iddia etmektedir. 190 ayetten oluşan Kitab-ı Akdes inanç ve ibadet esaslarından ve bazı tarihi kesitlerden oluşmaktadır (Bahauallah, 2003).

2. İkan Kitabı Bağdat'ta Mirza Hüseyin Ali tarafından kaleme alınmıştır. Eserin orijinal dili Farsçadır. Türkçeye Mecdettin İnan tarafından tercüme edilmiştir. Üç baskısı bulunan eserin üçüncü baskısı 1966 yılında okuyucuya sunulmuş olup 144 sayfadan oluşmaktadır. Genel hatlarıyla eser Bahauallah'ın zuhurunu konu edinir (Bahauallah, 1996).

3. Bahâî Dininin I. Yüz Yılı Bahauallah'ın torunu Şevki Efendi tarafından kaleme alınmıştır. 1948 yılında Mecdettin İnan tarafından İngilizceden Türkçeye tercümesi yapılmıştır. 1995 yılında Suna Bozkır tarafından tekrar İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Eser Bahâî tarihi yanında bazı Bahâî öğretilerini ele almaktadır (Şevki Efendi, 1995).

4. Bahai Dini, Tarihi-Prensipleri ve Dini Hükümleri 1967 yılında Neyir Özşuca'nın telif ettiği eser 124 sayfadan oluşmaktadır. Başnur Matbaa tarafından basılan nüshası çalışmamızda kullanılmıştır. Kendisi de bir Bahâî olan yazar Bahâî tarihi hakkında önemli bilgiler aktarmıştır (Özşuca, 1967).

5. Nebil Tarihi Zerendi tarafından kaleme alınan eser Türkçeye Minu Dırahşan tarafından tercüme edilmiştir. 485 sayfadan oluşan eser Kurtiş Matbaa tarafından basılmıştır. Eser Şeyhlik hareketinden Mirza Ali Muhammed'in bâb olduğunu iddia ettiği 1844 yılına kadar süren Bahâî tarihinden kesitler sunmaktadır (Zerendi, 2001).

6. Bahai Dini; Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları 176 sayfadan oluşan eser Bahâîlerin tarihine kısaca değinmekte ayrıntılara yer vermeden inanç ve ibadet esaslarına değinmektedir. Bahâîler hakkında bazı görsellerin yer aldığı eser Bahâî komisyon üyelerince kaleme alınmıştır. Bazı Bahâî ritüelleri yine kitapta yer almaktadır (Türkiye Bahâîleri, 2016).

7. En Büyük Haber İki adet baskısı bulunan eserin müellifi Mehmet Marufi Kur'an'da geçen kıyamet kelimesinin Bahauallah'ı müjdelediğine dair ilginç bilgiler vermektedir. Çalışmamızda ikinci baskı olan ve Işık Yayınevi tarafından basılan nüsha kullanılacaktır (Marufi, 2006).

8. Kurdun Oğlu Risalesi (İbn-i Zi'b) 158 sayfadan oluşan eser Bahauallah tarafından kaleme alınmıştır. 1976 yılında Mecdettin İnan tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bahauallah'ın eserlerinin özeti mahiyetindedir (Bahauallah, 1976).

10. Hz. Bahauallah'ın Zuhuru Adip Taherzadeh'in kaleme aldığı eser Süreyya Güler tarafından farklı zamanlarda Türkçeye tercüme edilmiştir. Eser Bahâî tarihi hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir (Taherzadeh, 2016).

11. Tâhire 132 sayfadan oluşan eser 1998 yılında Bahâî yazar Meserret Diriöz tarafından kaleme alınmıştır. Eserde Ümmü Selma hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Meserret Diriöz 2005 yılında hayatını kaybetmesine rağmen eser 2012 yılında eşi Haydar Ali Diriöz tarafından yayınlanmıştır (M. Diriöz, 1998).

12. Bahauallah ve Yeni Devir John Esslemont tarafından kaleme alınmıştır. Esslemont eserin giriş kısmında 1919-1920 yılları arasında iki buçuk ay Abdülbaha Abbas Efendi'nin davetlisi olarak Akka'da bulunduğunu dile getirmiştir. Esslemont eserinin bir kısmının Abdülbaha Abbas Efendi tarafından okunup teyit edildiğini ifade etmiştir. 314 sayfadan oluşan eser 1932'de Mecdi Çelebi tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir (Esslemont, 1932).

Diğer Kaynaklar

1. Mehdilik Avni İlhan'ın kaleme aldığı eser 1993 yılında Beyan Yayınları tarafından yayınlanmıştır. 206 sayfadan oluşan eserde İlhan Şîa ve Ehl-i Sünnet mezheplerindeki mehdî tasavvurlarını incelemiştir (İlhan, 1993).

2. İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler Muhsin Abdülhamid'in telif ettiği eser 1970 yılında Yeprem ve Güleç tarafından Türkçeye kazandırılmış ardından Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından 1973 yılında basılmıştır. 285 sayfadan oluşan eserde Abdülhamid, Bahâîliğin sömürge yönetimleri ile olan diyalogunu ele almaktadır (M. Abdülhamid, 1973).

3. İslâmiyet Bakımından Bâbîlik ve Bahâîlik Eser M. Zerrin Akgün tarafından telif edilmiştir. 144 sayfadan oluşmaktadır. 1975 yılında Kalite Matbaasından çıkan eserde Bahâîliğin İslamiyet nezdindeki durumu irdelenmektedir (Akgün, 1975).

4. Bâbîlik ve Bahâîlik Fığlalı'nın telif ettiği eser 105 sayfadan oluşmaktadır. 1994'te Türkiye Diyanet Vakfı tarafından basılmıştır. Eserin giriş kısmında Fığlalı İslâm'a zarar veren Bahâîliği halka anlatmak için bu kitabı telif ettiğini ifade etmektedir (Fığlalı, 1994).

5. İran'da Kaçar Türk Hanedanlığı Bâbîlik ve Bahâîlik Yasin İpek tarafından telif edilen eser 244 sayfadan oluşmaktadır. İpek eserinde Kaçar Hanedanlığının kuruluş sürecine yer vermiş ardından Bahâîliğin tarihi seyrine değinmiş ve Bahâîliğin inanç esaslarını ve dini pratiklerini kritik etmiştir (İpek, 2010).

6. Tefsirde Bâtınlık ve Bâtınî Te'vil Geleneği Mustafa Öztürk tarafından telif edilen eser Bahâîler ile Bâtınîler arasında ortak fikirlerin anlaşılabilmesi için önemlidir. 512 sayfadan oluşan eserde Bâtınî grupların tarihine yer verilmemiş, inanç esasları ise oldukça ayrıntılı ele alınmıştır (Öztürk, 2011).

7. Hurufilik Fatih Usluer tarafından telif edilmiştir. Usluer eserinde Fazlullah Hurûfî'nin hayatına değinmiş, Fazlullah'ın ardından Hurûfliğin tarihi seyrini irdemiş ve ardından Hurûfîlerin kullandığı metotları inceleyerek yaptıkları te'villere örnekler vermiştir. Hurûfîler ve Bahâîler arasından ortak olan harf ve sayı sembolizmini anlamak için önem arz eden eser 648 sayfan oluşmaktadır (Usluer, 2023).

8. Bahailik ve Bahai Grupların Niteliği Hüseyin Bal tarafından kaleme alınan eserde Bahâî bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda Bahâîliğin İnanç ve İbadet esaslarına yönelik bazı çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Bal, Antalya'da ikamet eden Bahâîlerle yaptığı mülakatların metnine yer vermiş ve ulaştığı sonuçları ise kitabın son kısmında okuyucuya aktarmıştır. Eser 422 sayfadan oluşmaktadır (Bal, 2015).

9. Bâbîlik ve Bahâîlik Fatih Topaloğlu tarafından telif edilen eser 205 sayfadan oluşmaktadır. Topaloğlu eserinde Bahâî tarihine yer vermiş ardından Bahâîliğin inanç ve ibadet esaslarını ele almıştır (Topaloğlu, 2023).

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Mezhepler tarihi alanında yapılan ilk çalışmalara baktığımız zaman yazılan eserlerin müellifin bağlı olduğu mezhep çerçevesinde geliştiğini görmekteyiz. Yapılan çalışmaların çoğu müellifin bağlı olduğu mezhebi yüceltmek ya da diğer mezheplerin hak mezhep olmayıp sapık birer grup olduğunu ifade etmek için kaleme alınmıştır. Nitekim ilk dönem kaleme alınan sünni mezhepler tarihi kaynaklarına baktığımız zaman 73 fırka hadisinin etkisiyle kurtuluşa erecek tek mezhebin Ehl-i Sünnet olduğunu diğerlerinin ise cehenneme gidecek sapık gruplar olduğunu ifade eden (El-Bağdadi, 2018, s. 525) birçok çalışma karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda doküman incelemesine dayalı nitel araştırma yöntemi kullanıldı. Bu nedenle çalışmaya başlamadan önce Bahâîler hakkında yapılan ve Bahâîleri İslam'dan kopmuş sapık bir mezhep olarak gören Sünni kaynaklar belirlendi. Dönemin siyasi konjonktürü düşünülerek Bahâîlerin ortaya çıktığı 1844 yılına ışık tutan tarih kitapları aynı şekilde belirlenerek eser müelliflerinin meylli olduğu mezhep, okumaların daha sağlıklı olabilmesi açısından belirlenmeye çalışıldı. Çalışmada kullanılan eserlerin Bahâîlerce yazılan eserlerden oluşmasına özen gösterilerek Bahâîlerce önem atfedilen yazarlar ve Bahâî kutsal metinleri belirlendi. Bahâîlerce yazılan ve Bahâîleri zemetmek için kaleme alınan eserler çaprazlama okunarak aralarında hak-batıl, doğru-yanlış, sahih-gayri sahih gibi hükümler vermeden normatif değil deskriptif bir yöntemle Bahâîlerin mehdîliğe ve peygamberliğe dair kullandığı argümanlar incelendi.

BAHÂİLERİN KULLANDIĞI FELSEFİ VE DİNİ ARGÜMANLAR

Mirza Ali Muhammed'in ilk iddiası mehdîye açılan bir kapı (bâb) olduğu yönünde olmuştur. Bahâîlere göre Mirza Ali Muhammed'in en büyük görevi tanrının izhar edeceği kimseye yani Bahâullah'a karşı insanlığı hazırlamaktır (Taherzadeh, 1995, s. 299). Bahâîlere göre vaftizci Yahya'nın İsa'yı haber vermesi gibi Mirza Ali Muhammed de kendinden sonra gelecek yüce varlığı müjdelemek için gelmiştir (Esslemont, 1932, s. 30). Mirza Ali Muhammed Hz. Peygamberin ilmin şehri, Hz. Ali'nin ise bu şehre açılan bir kapı olduğuna yönelik Şîa arasında oldukça meşhur bir hadisten yola çıkarak kendini mehdîye açılan kapı olarak ilan etmiştir (Fığlalı, 1994, s. 17). Bâb ifadesi Şîa'nın oluşumundan itibaren kullanılan bir kavram olmuştur. İlk dönemlerde mehdînin gaybetinin ardından Şii halk ile mehdî arasında iletişim kuran vasıtalara verilen isim daha sonra Allah'ın izhar edeceği kişiyi haber verecek şahsa münhasır olarak kullanılmaya başlanmıştır (Yurdagür, 1991).

Tarihte kendini bâb olarak ilan eden ilk kişi elbette Mirza Hüseyin Ali değildir. İbn Ebü'l Azâkir künyesi ile anılan Ebu Cafer Muhammed b. Ali eş-Şelmegânî (ö. 323/935) gaip imam Muhammed Mehdi'nin sefirlerinden olan Hüseyin b. Rûh en-Nevnahtî'ye (ö. 326/937) hizmet etmiş Bağdat ve Kûfe valiliklerinin denetim faaliyetlerini sürdürmüştür. 923 yılına kadar bu görevini sürdüren eş-Şelmegânî, İbn Rûh'un isteği üzerine toplumun faydalanması için "Kitâbü't teklif" gibi birçok eser kaleme almıştır. Daha sonra hapse giren İbn Rûh ile arası açılan eş-Şelmegânî kendini imama açılan kapı (bâb) olarak ilan etmiştir. İddiasının ardında İbn Rûh gaip imam Muhammed Mehdi tarafından gönderildiğini iddia ettiği bir mektupla eş-Şelmegânî tekfir etmiştir. Sebep olarak ise eş-Şelmegânî'nin hulul ve tenasüh fikirlerine sahip oluşu gösterilmiştir (Hakyemez, 2016, s. 115).

İsmailî gelenekte ise bâb ifadesine yüklenen anlam eş-Şelmegânî'nin kullandığı anlama oldukça yakındır. Dinin sırlarını öğreten kimselere İsmailî gelenekte bâb unvanı verilmiştir (M. Abdülhamid, 1973, s. 79). Nusayri temel metinlerinde bâb ifadesini görmek mümkündür. Ahmet Turan tarafından Türkçeye tercüme edilen Nusayri temel kitabı "Kitâbü'l mecmû" incelendiğinde Muhammed b. Nusayr'ın Hasan el-Askeri'nin bâbı olduğu görülür. Ayrıca her Nusayri'nin Ali b. Ebi Talip'ten başka ilah olmadığına, Seyyit Muhammed'den başka hicap olmadığına ve Selman-ı Farisi'den başka bâb olmadığına iman etmesi gerektiği ifade edilmektedir (Turan, 1996, ss. 10-11). Mirza Ali Muhammed'in bâb olma iddiası özgün bir iddia değildir. Tarihte beklenen kişiyi müjdelemek için tanrı tarafından gönderildiğini iddia eden birçok kişi ortaya çıkmıştır. Mirza Ali Muhammed ise yakın zamanda bu iddiada bulunduğu için bâblik iddia edenler arasında en çok tanınanı olmuştur.

Mirza Ali Muhammed hicretten 1260 yıl sonra Muhammed Mehdi'nin küçük gaybet döneminin bininci yılında 23 Mayıs 1844 yılında kendini Allah'ın izhar edeceği (men yüzhirühullah) kişiye açılan kapı (bâb) olarak ilan etmiştir (Esslemont, 1932, s. 24). Mirza Ali Muhammed'in bâblik iddiası nedeniyle tutuklanması birçok bâbînin Nâsiruddin Şaha karşı ayaklanmasına sebep olmuştur. Zencan, Neyriz, Mâzenderân ve özellikle Şeyh Tabersi kalesi etrafında bazı Bâbîler hükümetin askeri ile çatışmış bu çatışmalar esnasında Bâbîler siyah bayrak çekerek "ya sahibü'z zaman" naraları atmışlardır (Şevki Efendi, 1995, s. 43). Bâbîlerin siyah bayrak çekmesi Şîa arasında oldukça yaygın olan mehdînin siyah bayrak kullanacağına dair rivayetin Bâbîler arasında da revaçta olduğunu göstermektedir. Şeyh Tabersi kalesinde ölenlerin sayısı Bahâî kaynaklarda 313 kişi olarak kaydedilmektedir

(Zerendi, 2001, s. 254). Sayının yine mehdî rivayetleri ile ilgili olduğu aşikârdır. Bedir Savaşına katılan Müslümanların sayımından mülhem olarak Bahâîler ölenlere kutsallık atfetmek istemiştir. Bahâî kaynakları içerisinde birbirine muhalif söylemlerin olduğunu belirtmemiz gerekir. Yukarıda ifade edildiği üzere Mirza Ali Muhammed'i mehdîyi müjdelemek için zuhur eden "bâb" olarak niteleyen kaynakların yanında Mirza Ali Muhammed'in mehdî, Mirza Hüseyin Ali'nin mesih olduğunu iddia eden eserler de mevcuttur. Mirza Ali Muhammed'i mehdî olarak kabul eden Bahâî kaynaklarının onun mehdîliğine delil olarak sundukları bazı argümanlar ise şöyledir;

- ✓ Onun Ehl-i Beyt'ten olması ve Hz. Fatıma'nın soyundan gelmesi
- ✓ Davetinin yedi yıl sürmesi
- ✓ Onun emri ile Horasan'da siyah bayrakların çekilmesi
- ✓ Genç olması
- ✓ İsa'dan önce zuhur etmesi
- ✓ Şehit edilmesi
- ✓ Vezirlerinin Acem olması
- ✓ Büyük düşmanlarının fakihlerden oluşması (M. Diriöz, 1998, s. 93)

Mirza Hüseyin Ali, Bâb'ın zuhurunun Kur'an'da haber verildiği tezini şiddetli bir şekilde savunmuştur. Bu sebeple Bahâîler Mirza Ali Muhammed'in kitabı "Beyan"nın Kur'an-ı Kerim'de zikredildiğini ifade etmektedir. Bahâîlere göre Kur'an'da geçen "beyan" kelimelerinin tamamı Mirza Ali Muhammed'in kitabını telmih için vardır (Hâcî Ahmed Hamdî Efendi, 2012, s. 59).

Mirza Ali Muhammed Bahâîlere göre tanrı tarafından verilen görevi tamamlamıştır. Mirza Ali Muhammed'in tek görevi vardır o da kendisinden sonra gelecek olan Mirza Hüseyin Ali'yi müjdelemektir. Böyle bir müjdenin olamayacağını iddia edenlere karşı Bahâullah, Mirza Ali Muhammed'in zuhurunun dokuzuncu yılında yeni bir zuhurun olacağını bizzat Mirza Ali Muhammed'in müjdelediğini iddia etmektedir. İki zuhur arasında sadece dokuz yıl olmasını eleştirenlere karşı ise Bahâullah kendini savunmuş bu işin insan aklının alamayacağı Allah'ın katında bir sır olduğunu ifade etmiştir (Şevki Efendi, 1995, s. 94).

1844 yılından yani Mirza Ali Muhammed'in bâb oluşunu ilan ettiği tarihten itibaren dokuz yıl geçmeden yeni bir zuhurun olacağı Bahâîlerce öne sürülmüştür. Kaçar Hanedanlığı tarafından aşırı söylemlerde bulunan Bahâullah tutuklanarak "siyah çal" denilen ve Bağdat'ta bulunan bir hapisanede dört ay hapsedilmiştir. Bahâullah bu hapis sürecinde Cebrail'in genç bir kız suretinde gelerek ilk vahyi getirdiğini ifade etmiştir. Mirza Ali Muhammed'in bâb olduğunu iddia ettiği 1844 yılı ile Bahâullah'ın "siyah çal"da ilk ayetleri alması arasında dokuz yıl vardır. İki risaletin aralarının bu denli kısa olmasını anlamayan insanlara karşı Bahâullah tanrılarını konuşturarak insanlara itiraz hakkı tanımamıştır. Aradan sadece dokuz yıl geçmesi bazı insanların akıllarında soru işareti bırakmıştır. Bu nedenle Bahâullah müjdelenen kişinin kendisi olduğunu iddia ettiğinde birçok Mirza Ali Muhammed taraftarı kendisine inanmamıştır (Tahezadeh, 2016, s. 149).

Bahâîlerce son derece önemli olan "Nebil Tarihi" adlı kitapta ise gelecek olan zuhur hakkında hem Hz. Peygamberden hem de şîî imamlardan birçok rivayet aktarılmıştır, Ca'fer-i Sâdık mehdî hakkında soru soran birine "Altmış senesinde emri zâhir olacak ve ismi yücelecektir." diye buyurmuştur (Zerendi, 2001, s. 45). Mirza Hüseyin Ali peygamberler için *Tanrı Mazharları* kavramını kullanmıştır. Bu kavrama bir de seçilmişlik ve olağanüstülük gibi vasıflar eklemiştir. Bahâullah ilk olarak kendini Mirza Ali Muhammed'in halifesi, daha sonra tüm dinlerde beklenen mesih, son olarak ise tanrıyla aynı cevhere sahip bir mücevher olarak takdim etmiştir (Akgün, 1975, s. 61).

Şeyhîlik, Şîa ile Bahâîlik arasında köprü vazifesi görmüştür. Fığlalı, Bâbîliğin Şîa içerisinde oluşmuş olan Şeyhîliğin bir mahsulü olduğunu ifade etmektedir (Fığlalı, 1994, s. 4). Şeyhîliğin kurucusu Ahmet el-Ahsâî'ye göre Tanrının hakikati daha önce gelen peygamberlerde belirlemiştir. On iki imamda ise bu tecelli artmış, Muhammed Mehdî'nin gaybetinin ardından bin yıl gizli kaldıktan sonra şimdi Tanrı kendisinde tecelli etmiştir. Ahsâî ömrünü, geleceği beklenen mehdînin zuhur vaktinin yaklaştığı tezine vakfetmiştir (M. Abdülhamid, 1973, s. 57). Şeyh Ahmet tarafından talebesi Kazım Reştî'ye yazılan bir mektupta zuhurun çift olacağından ve "Hin" yılında gerçekleşeceğinden söz edilmektedir (Şevki Efendi, 1995, s. 95). Bahâîlere göre mektupta geçen hin yılı ebce hesabına göre 1268 senesine denk gelmektedir. Mirza Ali Muhammed'in hicri 1260 yılında bâbliğini ileri sürdüğünü düşündüğümüzde mektup Bahâullah'ı meşru hale getirmektedir. Mektupta geçen ibareler neticesinde Mirza Hüseyin Ali, Mirza Ali Muhammed tarafından müjdelendiğini ileri sürmeye devam etmiştir. Mirza Ali

Muhammed'in 1845 yıllarında kaleme aldığı, Bahâullah'ın "*bütün kitapların ilki, en büyüğü ve en azametlisi*" olarak vasıflandırdığı Yusuf Suresi'ne tefsir olarak yazılmış olan *Kayyumu'l-Esma*'da Bahâullah'ın gelişini haber vermektedir. Bu tefsirde Hz. Yusuf ile Bahâullah arasında bir benzeşim kurulmuş ve Yusuf'un ihanete uğradığı gibi Bahâullah'ın da kardeşleri tarafından ihanete uğrayacağı haber verilmiştir (Şevki Efendi, 1995, s. 24).

Bahâilere göre tanrının bizatihi tanınması imkânsızdır. Bu sebeple insanlar Tanrıyı gönderdiği peygamberler aracılığı ile tanıyabilirler. Tanrı Bahâilere göre akıl ile idrak edilmekten uzaktır. Bu nedenle insanların onun göndereceği peygamberlere ihtiyacı vardır. Tanrıyı tanımanın tek yolu Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali'nin yollarını tanımaktır (Özşuca, 1967, s. 13). Mirza Hüseyin Ali'ye göre tanrı bizzat görünmek yerine insan bedenlerinde ya da Hz. Musa ile konuştuğunda olduğu gibi cansız bir varlığın cisminde tecelli edebilir. Bu sebeple Bahâiler "peygamber" kavramı yerine "tanrı mazharı" kavramını kullanmaktadırlar (Türkiye Bahâileri, 2016, s. 41). Bahâullah ise bizzat kendisinin tanrının zuhuru olduğunu ifade etmektedir. Bu söylemini ise "*Allah'ın Musa ile konuştuğu çalıyım*" diyerek dile getirmektedir (Bahâullah 1976, s. 69). Kitab-ı Akdes'te yer alan bazı pasajlarda zikredilen "Allah" ifadesi ile Bahâullah kastedilmektedir (Topaloğlu, 2023, s. 82). Hz. Peygamberin hadislerde zikredilen miraç hadisesinde Cebrail ile birlikte en son "sidretü'l müntehâ" denilen ve "en son ağaç" anlamına gelen yere kadar birlikte gittiği ifade edilmektedir. Bahâi literatüründe Bahâullah kimi yerlerde kendini sidretü'l müntehâ olarak isimlendirmektedir (M. Diriöz, 1998, s. 116). Bahâullah kendisini sidretü'l müntehâ olarak isimlendirdiği için bunun bir sonucu olarak çocuklarını ve torunlarını "dal" anlamına gelen Arapça "Ğusn" kelimesi ile telkib etmiştir. Akka'da evin çatısından düşerek ölen oğlu Mehdî için "en temiz dal", Abdülbaha Abbas Efendi için "en büyük dal", torunu Şevki Efendi için ise "en seçkin dal" ibarelerini kullanmıştır (M. Diriöz, 1998, s. 79).

Mirza Hüseyin peygamberlik iddiasını Kur'an ve Sünnete tasdik ettirme gayreti içerisindeydi. Bahâullah tarafından kaleme alınan Kur'dun Oğlu Riselesi'nde Hz. Muhammed'e ve Hz. Ali'ye ait olduğu iddia edilen bazı sözler kaynak gösterilmeden aktararak Bahâullah'ın Tanrı mazharı oluşuna delil gösterilmiştir. Kur'dun Oğlu Riselesi'nde geçen rivayete göre Hz. Muhammed; "*Bizim Tanrı ile çeşitli münasebetlerimiz var. Öyle sıralar olur ki, O O'dur ve biz biziz.*" buyurmuştur. Rivayete göre Tanrı kimi zaman beşerî bir bedende tecelli edebilmektedir. Aynı yerde yine kaynak gösterilmeden Hz. Ali'nin; "*Sina dağı üzerinde Musa ile konuşanın zuhurunu bekleyiniz.*" şeklinde bir ifadesine yer verilmektedir (Bahâullah 1976, s. 36). Bahâullah bu rivayetler üzerinden kendisini "sidre", çocuklarını "ğusn" şeklinde isimlendirmesini meşru bir zemine oturtma çabası içerisinde girmiştir. Bahâullah'ın peygamberliğini Hz. Ali'ye onaylatma çabası ise içerisinde büyüdüğü Şii geleneğin desteğini kazanmak için olmalıdır.

Mirza Ali Muhammed Bahâilere göre yerine bir vekil tayin etmemiştir. Bahâullah'ın Mirza Ali Muhammed'e halef oluşu tüm Bahâiler nezdinde bilindiği için Mirza Ali Muhammed Bahâullah'ı halef tayin ettiğine dair bir söylemde bulunmamıştır. Hatta Bahâullah'ın tavsiyesi ile Mirza Ali Muhammed halef olarak Bahâullah'ın üvey kardeşi olan Yahya en-Nürî'yi seçmiştir. Yahya en-Nürî'nin seçilmesinin nedeni Bahâullah'ın zuhur vaktine kadar şeklen Bahâilere reislik etmesidir. Bahâullah'ın kendisi bu sayede yeterli sosyal tekâmül gerçekleşene kadar güvende olacaktır. Şevki Efendi, Mirza Ali Muhammed'in Bahâullah'ın zuhuru hakkında "*Zuhurun başlangıcından vahid (19) sayısına kadar dikkatli olunuz.*" ve "*Hesap gününün Maliki, vahidin (19) sonunda ve seksenin (1280 Hicri) başında görünecektir.*" cümlelerini sarf ettiğini bildirmektedir (Şevki Efendi, 1995, ss. 30-31).

Bahâullah peygamberliği hakkında sadece Mirza Ali Muhammed'den delil getirmemiştir. Bahâullah'a göre Kur'an-ı Kerim'de Bahâullah'ı müjdeleyen ayetler vardır. "*Allah'ın bulut gölgesinde kendilerine gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar*" (Bakara 2/210) ayetindeki "bulut" kelimesinin kendisi olduğunu iddia etmiştir. Bahâullah'a göre bulut kelimesi Kur'an'a özel bir kelime değildir. Tüm ilahi kitaplarda bir sonraki zuhuru belirtmek için "bulut" kelimesi kullanılmıştır (Bahâullah, 1996, s. 45). Edirne'de döneminde Bahâullah Papa'ya yazdığı mektubunda bu söylemini "*Ey Hristiyanlık âlemi hükümdarları! Tanrı ruhu İsa 'Ben gidiyorum ve yine geleceğim' demedi mi? O size bulutlar içinde tekrar gelince yüzüne bakmak ve huzuruna kavuşmak için neden ona yaklaşmadınız?*" ifadelerini kullanmıştır. Bahâullah yine Kur'an-ı Kerim'den örnek vererek "*Allah'ı layıkıyla takdir edemediler. Hâlbuki bütün yer kıyamet günü O'nun avucundadır. Gökler de sağ elinde dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından uzak ve çok yüksektir*" (Zümer 39/67) ayetinde zikredilen "O" kelimesinin kendisini ifade ettiğini belirtmiştir. "*Sağ elinde dürülmüş*" ifadesinde anlatılmak istenen ise Bahâullah'ın gelmesiyle diğer dinlerin geçerliliğini yitirmesidir (Bahâullah, 1996, ss. 29-30). Bahâullah "*Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de onları yalanlamışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik. Onlar, 'kuşkusuz biz size gönderilmiş elçileriz' dediler*" (Yasin 36/14) ayetinde anlatılan üçüncü kişinin kendisi olduğunu iddia etmektedir (M. Diriöz, 1998, s. 84).

Kur'an-ı Kerim'i kabul eden Mirza Hüseyin Ali ayetleri çoğu zaman ya batinî metotlarla te'vil etmiş (M. Abdülhamid, 1973, s. 176) ya da Kur'an'ın tamamen nesh edildiğini iddia etmiştir (M. Diriöz, 1998, ss. 29-30).

Bahâullah'ın peygamberliğine engel olan ayetlerden biri “*Allah'ın indinde hak din İslam'dır*” (Â-i İmran 3/19) ayetidir. Bahâîlere göre bu ayet Bahâullah'ın peygamberliğine bir engel değildir (Fırlalı & Şimşek, 2011, s. 132). Ona göre “*İslam*” ibaresinin gerçek anlamı teslimiyettir. İslam kelimesi bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de; Nuh, Belkıs, İbrahim, Musa ve Yusuf'un kavimleri hakkında da kullanılmıştır. Bu kavimlerin tamamına “Müslüman” denilmiştir. Burada Müslüman ibaresinin tek anlamı teslim olmaktır. Hal böyle olunca Kur'an'da geçen tüm İslam kelimelerinin tek bir anlamı vardır o da Allah'a teslim olmaktır. Dinlerin özelde isimleri farklı olsa da genelde isimleri birdir ve İslam'dır. Adı her ne kadar Müsevî veya Hristiyan olsa da Allah'a iman etmiş olan herkesin genel adı Müslümandır. Ayette İslam kelimesi ile bir dinden bahsedilmemektedir. Bu yüzden söz konusu ayet Bahâullah'ın peygamberliğine engel değildir (Marufi, 2006, ss. 79-81).

Hurûfî hesaplarla Bahâullah kendi peygamberliğine dair bazı çıkarımlarda bulunmuştur (Fırlalı, 1994, s. 44). Hurûfîler ve Bahâîler arasında ortak husus iki akımın harflere ve rakamlara bazı sayısal değerler yükleyerek bu değerlerin belirli yıllara karşılık geldiğini iddia etmeleridir (İpek, 2010, s. 169). Ayrıca Hurûfîler arasında Fazlullah Hurûfî'nin görüşlerine muhalefet ederek kerametın harflerde değil noktada olduğunu iddia eden Mahmud Pesîhânî ile Mirza Ali Muhammed'in fikirleri arasında bazı ortak noktalar bulunmaktadır (Ballı, 2013, s. 202). Mirza Muhammed Ali kendisi için her şeyin türediği ilk kaynak anlamında “nokta-i ûlâ” ifadesini kullanmıştır (Esslemont, 1932, s. 26; Taherzadeh, 1988, s. 1). Mirza Ali Muhammed'in takipçilerinden olan Kuddüs hakkında “Nokta-i Âhırî”, kaleme aldığı Beyan Kitabı hakkında “Nokta-i Beyan”, cazibesi sayesinde erkekleri etrafında toplamayı başaran ve bu sayede taraftar toplayan Tahire hakkında ise “Nokta-i Cezbiyye” gibi isimler kullanılmıştır (M. Dirîöz, 1998, s. 113). Fazlullah Hurûfî yazdığı eserlerde kendinden bahsederken ismini tam olarak zikretmek yerine isminin baş harfi ile yetinmiştir (Usluer, 2023, s. 22). Bu durumun benzerini Bahâullah'ın kaleme aldığı eserlerde görmek mümkündür. Örneğin Kitab-ı Akdes'te kutsal sayılan şehir isimleri verilmemiş sadece baş harfleri ile yetinilmiştir (Bahaulah, 2003, s. 49). Bahâîlerin 9 rakamı ve “huruf-u hayy” olarak isimlendirdikleri 19 sayısı ile olan diyalogun temelleri Hurûfîliğe dayanmaktadır (Bal, 2015, s. 347; Fırlalı, 1994, s. 36). Akgün ise Bahâîlerin nokta'ya bu denli önem vermelerini Pisagor'un öğretileri ile bağdaştırmaktadır. Yunan filozoflarından olan Pisagor'un felsefesinde nokta önemli bir yer tutmaktadır. Pisagor'a göre “bir” gerçekte bir noktadır. Yani noktadan türemiştir. Bir nokta ilavesi ile hat oluşmaktadır. Var olan her şey noktadan yani bir olandan türemektedir (Akgün, 1975, s. 44). Bahâullah Pisagor hakkında; “*Pisagor ise Davut'un oğlu Süleyman'ın zamanında yaşamış olup hikmeti nübüvvetin madeninden almıştır. Bu Pisagor ki feleğin hırsırtısını iştittğini sanmış ve melek makamına ermiştir.*” ifadelerini kullanmıştır (İnan, 1994, s. 166).

Bahâîler “*Tâ-sîn. Bu ayetler Kur'an'ın, gerçekleri açıklayan kitabın ayetleridir*” (Neml 27/1) ayetinde geçen huruf-u mukatta harflerinin Bahâullah'ın zuhur vaktini ifade ettiğini belirtmektedir. Bahâîlere göre “ta” harfi dokuza, “sin” harfi ise ebcele hesabıyla altmışa eşittir. Ayette 69 yılına dikkat çekilmektedir. 1269 yılı ise Bahâî şariatının başlangıcıdır. Bahâîler ayetlerde sadece Bahâullah'ın zuhur vaktinin değil aynı zamanda zuhurundan sonra ne kadar yaşayacağını da ifade edildiğini belirtmektedir. Şuara ve Kasas surelerinin başında bulunan “tâ-sîn-mîm” ayetindeki ilk iki harf yukarıda zikredildiği üzere Bahâullah'ın zuhur tarihini, “mîm” ise Bahâullah'ın zuhurundan sonra yaşayacağı 40 yılı ifade etmektedir (Hâcî Ahmed Hamdî Efendi, 2012, s. 36). Bahâîler Mirza Ali Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'de müjdelendiğini ileri sürerek bazı ayetleri Hurûfî hesaplar kullanarak te'vile yönelmişlerdir. Bu anlayışın bir sonucu olarak “*Bizim bir günümüz sizin bin yılınıza eşittir.*” (Hacc 22/47) mealindeki ayetin hicri 1260 senesine işaret ettiğini dile getirmişlerdir. Bahâîlere göre İslam'ın tam olarak sistemleşmesi çeyrek asır sürmüş hicri 260 yıllarında Müslümanlar devlet olarak tekâmüle yaklaşmışlardır. İmam Hasan el-Askerî'nin 260 yılında Samerra şehrinde vefat etmesi bunun en bariz örneğidir. “*Nebi kabrinde bin yıl kalmayacak*” gibi hadis kitaplarında yer almayan bir sözle hicri 1260 senesine gelindiğinde Mirza Ali Muhammed peygamberliğini ilan etmiştir (Marufi, 2006, s. 104). Bahâîlerin kullandığı bin yıl argümanı ise Hristiyan toplumuna yabancı olmayan bir kullanımdır. Hz. İsa'nın yaratılıştan 6001 yıl sonra yeni bin yılın başında dünyaya hükümler olmak için tekrar yeryüzüne ineceği inancı bugün hâlâ yeni dini akımlara ilham kaynağı olmaktadır (Köse, 2020, s. 30). Mirza Ali Muhammed binli yılların kutsallığından hareketle kendinden sonra gelecek zuhurun “el-müsteğas” kelimesinin ebcele hesabı ile gösterdiği yılda yani iki bin yıl sonra zuhur edeceğini ifade etmiş bu zaman zarfından önce peygamberlik iddia edenlerin yalancı olduğunu bildirmiştir (Fırlalı, 1994, s. 36). Kitab-ı Akdes'te ise Bahâullah'tan sonra gelecek elçinin bin yıl sonra zuhur edeceği ve bu tarihten önce peygamberlik iddia edenlerin yalancı olduğu ifade edilmektedir (Bahaulah, 2003, s. 30). Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali'nin söylemlerinde kullandıkları “bin ve iki bin” ifadelerinde Hristiyan grupları arasında yaygın olan “milenyum” inancından etkilendiklerini ifade etmemiz gerekir.

Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali'nin kullandıkları istidlal yöntemlerini ele aldık. Nebilik ve mehdilik kavramlarının nasıl girift bir yapıya büründüğüne temas ettik. Peki, Bahâîler tanrının sürekli peygamber göndermek zorunda olduğunu iddia etmelerine rağmen Bahâullah'tan sonra yeni bir peygamber bekliyorlar mı? Bu sorunun cevabını görmek için Kitab-ı Akdes'e bakmamız yeterli olacaktır. Kitab-ı Akdes'te bu konu hakkında kesin hüküm

bildiren bazı pasajlar bulunmaktadır. Bahâullah kendinden sonra gelecek yeni peygamberin bin yıl sonra zuhur edeceğini Kitab-ı Akdes'te ifade etmiştir. Ayetin te'vil edilmesinden korktuğu için söz konusu pasajın te'vile kapalı olduğunu ifade etmiş ve bu zaman diliminden önce peygamberlik iddia edenlerin yalancı olduğu aktarılmıştır (Fığlalı & Şimşek, 2011, s. 64). Bir zamanlar Bahâullah'ın kendisinin başvurduğu ayetleri tevil etme metodunu başkaları tarafından kendi cümlelerine uygulanması Bahâullah'ı korkutmuş ve kendi ayetlerini te'vil yoluna giden kişilerin tanrının merhametinden mahrum kalacağını beyan etmiştir.

Kur'an'da zikredilen *“Muhammed, sizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resulü ve nebilerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir”* (Ahzab 33/40) ayetinde geçen *“peygamberlerin sonuncusudur”* ibaresi Bahâilerce yine Bahâullah'ın peygamberliğine engel değildir (Fığlalı & Şimşek, 2011, s. 33). Hz. Muhammed'in son peygamber olduğuna dair Müslüman âlimler icma etmişlerdir (Taftazânî, 2014, ss. 392-393). Mirza Ali Muhammed'in peygamberliğine engel olan bu ayet bâtinî yorumlara maruz kalmıştır. Hz. Muhammed, Hz. İsa, Hz. Musa ve diğer tüm Tanrı Mazharları Mirza Ali Muhammed'e göre aynı cevhere sahiptir. Nitelik bakımından birbirlerinden farkı yoktur. Bu sebeple Hz. Muhammed *“Ben nebilerin ilkiyim veya ben nebilerin sonuncusuyum.”* derse doğru söylemiş olur. Mirza Ali'ye göre tüm peygamberler hem ilk hem de sondurlar. Birbirlerinden bağımsız vücut ve zamanları yoktur. Ahzab suresi 40. ayette geçen *“hâtemü'n nebiyyîn”* ibaresi Bahâullah'ın peygamberliğine engel teşkil etmez (Bahauallah, 1996, s. 101). Bahâullah peygamberliğine engel olan çoğu ayeti te'vil ederek Kur'an-ı Kerim'in kendisini müjdelediğini iddia etmiştir.

Bahâilere göre nübüvvet soydan devam eden bir müessesedir. Peygamberin erkek evlatları yaşamadığı için peygamberlik imamet adı altında devam etmiştir. Bahâilere göre İbrahim ölmeseydi Hz. Muhammed onu kendinden sonraki peygamber olarak halka ilan edecekti. Ahzab suresinin sebep-i nüzulüne gelince, Zeyd'in eşi Zeynep ile Hz. Muhammed'in evliliği halk nezdinde bazı tepkilere sebep olmuştur. Arap kültüründe bu tür olaylar yaygın değildir. Bu sebeple *“Muhammed, içinizdeki erkeklerden birinin babası değildir”*, ayeti nazil olmuştur. Nebiliğin miras ile Zeyd'e intikali mevzubahis olunca ve Hz. Muhammed'in erkek çocukları yaşamayınca *“O nebilerin sonuncusudur”* (Ahzab 33/40) denilmiştir (Marufi, 2006, ss. 67-68).

Bahâilere göre Tanrının zamandan ve mekândan münezzehe olması ve varlığının sonu olmaması sebebi ile ona *“ebedi”* denilmiştir. Allah'ın yaratması her an sürdüğü için peygamberliği sona erdirmesi onun şanına aykırıdır. Tanrının kadim olması aynı zamanda ebedi olması anlamına geldiği gibi bunun tersi de tanrı için düşünülebilir. Bu durum her şeyin yaratıcısı için mümkün olduğuna göre O'nun mazharı için de mümkündür. Onlar aynı zamanda hem ilk hem de sondurlar. Bu durumu Hz. Peygamberin *“Bütün nebiler benim.”* cümlesinden anlayabilmekteyiz (Marufi, 2006, ss. 69-70).

Nübüvvetin süreklilik arz etmesi İskenderiyeli Clemens'in temel fikirlerindedir. Bu prensibe göre çeşitli asırlarda zuhur eden peygamberler özlerinde birdir. Bedenleri ve isimleri farklı farklı da olsa hepsi tek bir cevherdir. Bu sebeple gelen peygamberlerin birbirlerinden farklı kimseler oluşundan bahsedilemez. Clemens'e göre Hz. İsa aynı zamanda Âdem'in kendisidir (İ. Abdülhamid, 2020, s. 72). Bahâiler ile Clemens'in nübüvvetin devamlılığı konusunda ortak bir fikre sahip olduğunu söylememiz gerekir.

Bahâilere göre bu dünya peygambersiz bir zaman dilimine sahip olamaz. Aksine bir durum Allah'ın sünnetine aykırıdır. Tanrıdan ayrılması mümkün olmayan hem ezeli hem ebedi *“ilim”* gibi sıfatlar vardır. Tanrının ilim sıfatı kendisi gibi ezeli olduğu için peygamberliğin sona ermesi ilim sıfatı ile ters düşer. Bu durum mümkün değildir. İnsanlık âlemi sürekli bir tekâmül içerisindedir. Bu nedenle tekâmül sona ermeden peygamberlik müessesinin ortadan kalkması mümkün değildir (Özşuca, 1967, s. 40). İnsanlığın tekâmül içerisinde olmasından dolayı tanrı sürekli peygamber göndermek zorundadır (Marufi, 2006, ss. 72-73).

Bahâiler belki tarihte sadece adı kalmış olan kimi görüşlere tutunmuşlar ya da bazı görüşleri kendileri tarih sahnesine çıkarmıştır. Kıyamete dair ibareleri yine Bahâullah'ın nebiliği konusunda te'vil etmişlerdir. *“Bahâî Dininin I. Yüz Yılı”* isimli Şevki Efendi tarafından kaleme alınmış kitapta Kur'an ve Sünnette Bahâullah'ın müjdelendiğine dair bazı te'viller bulunmaktadır. Kur'an'da zikredilen *“büyük gün”, “son gün”, “Allah'ın günü”, “kıyamet günü”, “hesap günü”, “büyük haber (nebe-i azim)”* gibi ifadelerin tamamı Bahâullah'ın zuhurunu haber veren ifadelerdir (Şevki Efendi, 1995, s. 99). Bahâullah Kur'an-ı Kerim'in kendisini müjdelediğini ifade etmek için kelimelere Müslümanların verdiği klasik anlamların dışında anlamlar yükleyerek fikirlerini meşru bir zemine oturtmaya çalışmıştır.

Bahâiler *“Her ümmet için bir ecel vardır. Bu ecel gelince ne bir an geri kalabilir ne de öne çıkabilir”* (A'raf 7/34) ayetinden yola çıkarak İslam'ın ecel vaktinin geldiği ve yeni bir şeriatın gelmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır (Marufi, 2006, ss. 21-22). Ümmetler kendilerine biçilen ecel vaktinde artık gayr-i sahih bir duruma düşüklerine göre tanrı bir sonraki zuhurun tarihini bir önceki şeriatla belirtmelidir. Mirza Ali Muhammed kendinden sonraki zuhuru yani Bahâullah'ı nasıl müjdelediyse Hz. Muhammed de Mirza Ali Muhammed'i müjdelemek zorundadır.

Bahâilere göre bu müjde yukarıda geçen ayette ebced hesabı ile gizlidir. Mirza Ali Muhammed Tevrat'ta bahsedilen "Yahova", İncil'de adı geçen "Hakikat Ruhü" olduğunu ifade etmektedir (Taherzadeh, 2016, s. 129). Bahâullah ise kendini İncil'de zikredilen "paraklit" olduğunu iddia etmektedir (Akgün, 1975, s. 20). Bahâullah Kur'an'da geçen kıyamet kelimesi ve türevlerinin kendi zuhuruyla ilgili olduğunu iddia ettiği için cennet ve cehennemin fiziki bir mekân olmadığını ifade etmiştir (Türkiye Bahâileri, 2016, s. 60). Bahâullah'a göre cennet tanrıya yaklaşmak cehennem ise tanrıdan uzaklaşmak manasına gelmektedir (İpek, 2018, s. 220).

Bahâiler ile Bâtınî grupların cennet ve cehennem algılarının ortak olduğunu söylememiz mümkündür. Bahâilerde olduğu Bâtınî gruplar kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde Kur'an-ı Kerim'i te'vil etmişlerdir. Bâtınî grupların genelinde cennet ve cehennem fiziki mekânlar olmayıp Tanrı bu kelimelerle farklı şeyleri murat etmektedir. Bahâiler ve Bâtınî grupların en müşahhas örneği İsmailîler arasında bazı ortak konuların olduğunu belirtmemizde fayda var. Bahâilerin cennet ve cehennem yorumlarını İsmailî gelenekte aynen görmek mümkündür. Nitekim İsmailîler cennet ve cehennemin sembolik birer anlatım olduğunu, azap ve mükâfatın cismani değil ruhani olacağını ifade etmiştir (Öztürk, 2011, s. 352). Bahâiler ve İsmailîler arasında ortak nokta sadece cennet ve cehenneme yükledikleri anlamdan ileri gelmiyor. İsmailîler ulu'l azm peygamberi ile tarihi yedi kısma ayırmış ve her zâhirin altında bâtınî bir gerçek vardır diyerek Kur'an-ı Kerim'i lügat anlamının dışına çıkarmışlardır (Ebu Zehra, 2016, ss. 66-67). Bahâiler tıpkı İsmailîler gibi zâhir-bâtın ayrımına gitmişler ve ayetleri kendi görüşlerine hizmet edecek şekilde yorumlamışlardır. Bahâullah "*Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım ayetleri muhkemdir ki bunlar kitabın esasıdır, diğerleri ise müteşâbihdir*" (Âl-i İmran 3/7) ayetinde zikredilen müteşâbih ayetleri yalnız kendinin anlayabileceğini ifade etmiştir (Bahauallah, 1996, s. 16). Bahâiler tıpkı İsmailîler gibi zamanı bölümlere ayırmış ve bu bölümleri İsmailîlerde olduğu gibi ulu'l azm peygamberleri ile başlatmıştır. İsmailîler altıncı devrin son imamı ve yedinci devrin peygamberi olarak Muhammed b. İsmail'i kabul etmişlerdir (Tan, 2009, s. 84). Bahâiler de "vav" harfine Hurûfî bir anlam yükleyerek ulu'l azm peygamberlerinden sonra yeni devrin Bahâullah tarafından başlatıldığını ileri sürmektedir (Marufi, 2000, s. 184). Bahâilerin zâhir-bâtın ayrımını yapması, cennet ve cehenneme ezoterik anlamlar yüklemesi ve zamanı yedi bölüme ayırmasında İsmailî düşüncenin etkileri görülmektedir.

Bahâilere göre ceza ve mükâfat ruhen gerçekleşecektir. Bedenin ahirette tekrar dirilmesi mümkün değildir. Beden toprakta çözülüp ayrıştıktan sonra vitamin ve mineral olarak doğada bulunan diğer canlılara karışacak ve her beden böylece başka bir bedenin içerisinde sindirilecektir. Kişi kendinden önce ölmüş binlerce fosilin bedenleşmiş halidir. Bedenlerin bu şekilde girift bir yapıya bürünmüş olması Esslemont'a göre ceza ve mükâfatın bedenlenmesini imkânsız kılmaktadır (Esslemont, 1932, s. 254). Bahâilerin ceza ve mükâfatın sadece ruhen olmasına delil olarak kullandıkları argüman İbn-i Rüşd tarafından daha önce dile getirilmiştir (Okumuş, 2012, s. 70).

Bahâullah'ın kullandığı argümanlar ilerde büyük bir paradoksun içine girmesine neden olmuştur. Kur'an-ı Kerim'in mütevatir bir şekilde günümüze ulaşması Mirza Ali Muhammed'in kendini müjdeleyen ayetlerin Kur'an'dan çıkartıldığı iddiasında bulunmasına engel olmuştur. Zaten böyle bir iddia kendi saflarına katılma potansiyeli bulunan insanları gruptan uzaklaştırma imkânına sahiptir. Bahâullah iddiaları için daha fazla argüman oluşturabilmek nedeniyle Tevrat ve İncil'in değiştirilmediği iddia etmiştir. Bahâullah'a göre "*Sözlerini bozdukları için onlara lanet ettik, kalplerini katılaştırdık. Onlar sözleri yerlerinden değiştirirler*" (Mâide 5/13) ayetini Müslümanlar yanlış anlamıştır. Bahâullah'a göre burada tahriften maksat harflerin veya kelimelerin kitaptan atılması ya da yerlerinin değiştirilmesi değildir. Ayette belirtilen tahrif Bahâullah'a göre insanların kendi hevâ ve hevesleri doğrultusunda kutsal kitapları yorumlamasıdır. İncil ve Tevrat'ın tek bir nüsha olmaması sebebi ile tahrifin mümkün olmadığını dile getiren Bahâullah Kur'an'ı Kerim'in harf ve kelimelerin yerleri değiştirilerek tahrif edilmediğini ifade etmektedir. Bahâullah'a göre Kur'an-ı Kerim manen tahrif edilmiştir. İslam uleması Kur'an-ı Kerim'de Bahâullah'ı müjdeleyen ayetleri kendi amaçları doğrultusunda te'vil etmiştir (Bahauallah, 1996, s. 51). Bahâullah Tevrat ve İncil'in değiştirilmediğini fakat muhtevasının bazı âlimlerin işine gelmediği için keyfî bir yoruma tabi tutulduğunu ifade etmiştir. Bahâullah'ın bir sonraki iddiası ise kendisinin Kur'an'da müjdelendiği fakat âlimlerin bunu görmezden geldiğidir. Bahâullah burada kendi yaptığı yorumların bir te'vil değil ayetlerin anlatmak istediği asıl mana olduğunu iddia etmektedir.

SONUÇ

Tarihte ortaya çıkan akımların salt kendi fikirlerini oluşturduğunu söylemek zordur. İslam dahi cahiliye Arap geleneğinde yer alan bazı uygulamaları tashih edip sürdürmüştür. Bahâilerin içerisinde ortaya çıktığı Şîa'nın mehdî beklentisi ve mehdîliğe dair derlediği argümanlar Bahâiler tarafından kullanılmıştır. Fakat Bahâilerin kendilerini delillendirirken sadece mehdî beklentisinden hareket ettiğini söylemek zordur. Kompleks bir inanç ağı olan

Bahâilîğin sistemleşirken birden fazla felsefi ve dini akımın argümanlarından yararlandığını söyleyebiliriz. Bahâullah yaşadığı 19. Yüzyılda İslam'a karşı yapılan eleştirileri görmüş Bahâilîği sistemleştirirken bu eleştirilerin kendisine yapılmaması için yaşadığı yüzyıla nispetle modern bir söylem geliştirmiştir.

Mehdî fikri sürekli suistimal edilmiş ülke yönetimini karıştırmak isteyen karanlık ellere sürekli hizmet etmiştir. Dünyevî çıkarlarına giden her yolu mubah gören bazı kimseler kendilerini mehdî kisvesi arkasına saklayarak amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Yine bu kişiler sarıh olan ayetleri kendi hevâ ve hevesleri uğruna te'vil etmekten de uzak durmamışlardır. Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali mehdîlikten yola çıkarak nebilik iddia etmişler ve bu iddialarını da çoğu zaman ayetleri te'vil ederek desteklemişlerdir. Kendilerine delil ararken ayetleri te'vil etmekten uzak durmamışlar bazı Hurûfî hesaplarla nebiliklerini Kur'an-ı Kerim'e onaylatmaya çalışmışlardır. Bâbilik ve Bahâilik tarihte daha önce dillendirilmiş ve çoğu unutulmuş fikri harmanlayarak kendi dini ve felsefi ekollerini oluşturmaya çalışmıştır.

Mirza Ali Muhammed döneminde her ne kadar nebilik fikri üstü örtülü bir şekilde ima edilse de Mirza Hüseyin Ali döneminde mehdîlikten ziyade peygamberlik misyonu üzerinde durulmuştur. Bahâullah Mirza Ali Muhammed'in geleceğini müjdelediği Tanrı Mazharının kendisi olduğunu söylemiş, geçmiş şeriatlardan ve felsefi ekollerden kendine delil aramaya çalışmıştır. Şiiler arasında yaygın olan bâb anlayışı ve mehdî beklentisi, Bâtınîlerin zâhir-bâtın ayrımı, İsmailî geleneğin kabul ettiği devirsel zaman, Hurûfîlerin harf ve sayı gizemciliği, İslam filozoflarının mahşere dair görüşleri Bahâiler tarafından inanç ve ibadet esaslarında işlenmiş, Mirza Ali Muhammed ve Mirza Hüseyin Ali zikredilen görüşleri kullanarak fikirlerini yaymaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdülhamid, İ. (2020). *İslâm'da İtikadî Mezhepler ve Akaid Esasları* (M. S. Yeprem, Çev.; 5. bs). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Abdülhamid, M. (1973). *İslâm'a Yönelen Yıkıcı Hareketler* (M. S. Yeprem & H. Güleç, Çev.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Akgün, M. Z. (1975). *İslâmiyet Bakımından Bâbilik ve Bahâilik*. Kalite Matbaası.
- Ayhan, B. (2017). Kadir Gecesinde Kur'an'ın Nüzûlünden Önce Biliniyor Olması. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, 311-332.
- Bahauallah. (1976). *Kurdun Oğlu Risalesi (İbn-i Zi'b)* (M. İnan, Çev.). Özdemir Basımevi.
- Bahauallah. (1996). *İkan Kitabı* (M. İnan, Çev.). Kazancı Matbaacılık Sanayii A.Ş.
- Bahauallah. (2003). *Kitab-ı Akdes* (Türkiye Bahaileri Ruhani Mahfili, Çev.). Desen Ofset A.Ş.
- Bal, H. (2015). *Bahailik ve Bahai Gruplarının Niteliği*. Sentez Yayıncılık.
- Ballı, H. H. (2013). *Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurûfî* (1. bs). Hikmetevi Yayınları.
- Çınar, M. (2016). *Tarihte ve Günümüzde Mehdîlik* (2. bs). Rağbet Yayınları.
- Dindi, E. (2014). *Kur'an'da İslam Öncesi Kültürün İzleri* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Diriöz, M. (1998). *Tâhire*. Kadıköy Matbaa.
- Ebu Zehra, M. (2016). *Mezhepler Tarihi* (S. Kaya, Çev.). Çelik Yayınevi.
- El-Bağdadi, A. (2018). *Mezhepler Arasındaki Farklar* (E. R. Fığlalı, Çev.; 9. bs). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Esslemont, J. E. (1932). *Bahauallah ve Yeni Devir* (M. Çelebi, Çev.). Marifet Matbaası.
- Fığlalı, E. R. (1986). *Çağımızda İtikadî İslam Mezhepleri* (3. bs). Selçuk Yayınları.
- Fığlalı, E. R. (1994). *Bâbilik ve Bahâilik* (1. bs). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları - İSAM Yayınları.
- Fığlalı, E. R., & Şimşek, R. (2011). Bahailik ve el-Kitabu'l-Akdes (Türkçe Çeviri). *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 7-144
- Hâcî Ahmed Hamdî Efendi. (2012). *Tibyân ve Burhân* (A. L. Diriöz, Çev.; 1. bs.). Kadıköy Matbaa.
- Hakyemez, C. (2016). *Şîa'da Gaybet İnanıcı ve Gaip On İkinci İmam el-Mehdi* (2. bs). İSAM Yayınları.
- İlhan, A. (1993). *Mehdîlik*. Beyan Yayınları.
- İnan, M. (1994). *H. Bahauallah'ın Levihleri*. Menteş Matbaası.

- İpek, Y. (2010). *Bâbilik ve Bahâilik*. Ekim Yayınları.
- İpek, Y. (2018). *İran ve Osmanlı Coğrafyasında Gelişen Dini Bir Hareket olarak Babilik-Bahailik ve Günümüz Türkiye'sindeki Faaliyetleri* [Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi]. yök tez.
- Kandemir, M. Y. (2017). *Mevzû Hadisler* (10. bs). M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Köse, A. (2020). *Milenyum Tarikatları* (7. bs). Timaş Yayınları.
- Marufi, M. (2000). *Makalat*. Kazancı Matbaacılık.
- Marufi, M. (2006). *En Büyük Haber* (2.). Işık Yayınevi.
- Okumuş, M. (2012). Endülüslü Fakih ve Filozof İbn Rüşd Düşüncesinde Ahiret Hayatı. *Diyanet İlmî Dergi*, 48(3), 61-78.
- Özşuca, N. (1967). *Bahai Dini, Tarihi-Prensipleri ve Dini Hükümleri* (1. bs). Başnur Matbaa.
- Öztürk, M. (2011). *Tefsirde Bâtınlık ve Bâtınî Te'vil Geleneği*. Düşün Yayıncılık.
- Şevki Efendi. (1995). *Bahâî Dininin I. Yüzyılı* (S. Bozkır, Çev.; 1. bs). Kazancı Matbaacılık Sanayii A.Ş.
- Taftazanî, S. (2014). *Şerhul Akaid-i Neseî Tercümesi* (A. H. Doğan, Çev.). Yasin Yayınevi.
- Taherzadeh, A. (1988). *Tanrının Eminleri* (S. Güler, Çev.). Baha Basım Dağıtım A.Ş.
- Taherzadeh, A. (1995). *Hz. Bahau'llah'ın Zuhuru: C. I* (S. Güler, Çev.). Kazancı Matbaacılık.
- Taherzadeh, A. (2016). *Hz. Bahau'llah'ın Zuhuru* (S. Güler, Çev.; C. 4).
- Tan, M. (2009). Erken Dönem İsmaililik ve Temel Görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 39, 73-86.
- Topaloğlu, F. (2023). *Bâbilik ve Bahâilik* (1. bs). Nobel Yayınları.
- Turan, A. (1996). Kitâbu'l- Mecmu'u'nun Tercümesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(8), 5-18.
- Türkiye Bahâileri. (2016). *Bahai Dini Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları*. Bassaray Matbaa.
- Usluer, F. (2023). *Hurufilik* (1. bs). Alfa Yayınları.
- Yurdağür, M. (1991). Bab. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bab--sia>
- Zerendi, M. (2001). *Nebil Tarihi* (M. Dıraşan, Çev.; 2. bs). Kurtiş Matbaa.